

भानुभक्त आचार्यलाई कसरी बुझ्ने ?

प्रा.डा. हेमनाथ पौडेल

आज भानुभक्त आचार्यको जन्मजयन्ती हो। यस अवसरमा उलाई संसारभक्ता नेपालीहरूले विभिन्न कार्यक्रमका साथ सम्झिदैहेका छन्। २९ असार १९७१ मा तनहुँको चूँटी रथ्यामा जन्मएका र ६ असोज १९२५ मा मृत्युवरण गरेका भानुभक्तले आज्ञान ५४ वर्ष रहेदा यिनले विद्वत्मण्डलीसँग सत्सङ्ग र विद्या आज्ञन गर्ने मौका पाए।

भानुभक्तले पद्य साहित्यमा मात्र कलाग चलाएका छन्। पद्य रचनामा लाने प्रेणा धाँसीबाट पाएको भनिए पनि उनका प्रेरक व्यक्तिगत आफ्ना हजुरबाबा तै हुन्। उनको प्रथम पद्य रचना शिखरिणी छट्टमा लेखिएको १० हरके 'जन्मपत्रिकाको बयान' हो भने अन्तिम कविता बिरामी अवस्थामा छोरा र विम्ब र सन्दर्भहरूले कथाकलुलाई सजाइएको छ।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक आचार्यसिंह आफ्ना सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको प्रतिष्ठापन गर्नुका साथै नेपाली गाउँका महत्वपूर्ण वेगदार युग्माएका छन्। उनको सिजनामाको लोकावधारालाई विश्वभाष्याकारी तरिकाको सुन्नु बाँधेको काम पनि गम्भीरो छ। उनको सिजनामाको नेपाली भाषाको उन्नयन, प्रवर्णन र मानवीकरण भई नेपाली राष्ट्रियतालाई बर्ताइयो पार्नमा सर्वोर्पि योगदान सुनोको छ। उनी नेपाली साहित्य र संस्कृतिका एकताका विश्वस्तरीय सेतु बनेका छन्।

भानुभक्त आचार्य मूलतः रामभक्तिरसका आध्यात्मिक दार्शनिक कवि हुन्। उनका रामायणलागायत्रका काव्यमा आध्यात्मिक दार्शनिक चिन्तनयुक्त आर्थिको शिक्षण पाइङ्ग भने चुक्रकर कवितामा गरिएको व्यंग्यमा समाज सुधारको चेतना पनि पाइङ्ग। उनी नेपाली भाषाको सहजताभिवादाट संस्कृत छन्दलाई नेपालीकरण गरी यस्तै छट्टका रूपमा परिणत गराउने अंसुकारी हुन्। उनको कविता, काव्यहरूले तत्कालीन अवस्थामा भाषिक सामर्थ्य र काव्यात्मक उचाइ प्राप्त गरेकाले उलाई आदिकवि भनिएको पाइङ्ग। उनी नेपाली साहित्यका पहिलो कवि भने होइनन्। उनीभन्दा पहिले तै अ॒ अ॒ कविहरू देखाएर पनि उनी काव्यात्मक अधिव्यक्तिका प्रथम ध्वनि भने अवधर्य हुन्। उनको जस्ति प्रशासन भएको छ, त्यति तै आलोचना पनि भएको छ।

उनका कविता काव्यमा प्रस्तुत भएको अन्तर्वस्तु, उनलाई दिइएको आदिकवित्व र उनले प्राप्त गरेको धाँसीको प्रेणालगायत्रका विद्यमा प्रशस्त आलोचना भएका छन्। ती आलोचना स्थापितका छन्।

भानुभक्तको नक्षत्रको नाम देवीभक्ति थियो तर भानुभक्तका पिता धनञ्जयले १२ वर्षसम्म सूर्यो व्रत लिई जन्मिएका हुनाले उनको नाम भानुभक्त राखिएको हो भनिन्छ। धार्मिक, आध्यात्मिक चेतना एवम् प्रशस्त जग्माजिमन भएका जमिदार परिवारमा जन्मको भानुभक्तको अधिक तथा सामाजिक स्थिति राप्रो थियो। भानुभक्त विलक्षण प्रतीक भएका व्यक्ति थिए। उनसे हजुरबाबाको संरक्षण सानैमा चण्डी, रुद्री, अमरकोश, लघुकोमुखी, देव आदि संस्कृत शिक्षा प्राप्त गरेका थिए।

उनकी पहिली श्रीमती चन्द्रकलादेवीको १८ महिनामै शृङ्खु

भएकाले दोस्री चन्द्रकलादेवीबाट रमानाथ र शिवशङ्कर २ छोरा र लक्ष्मी एक छोरी जन्मिएका थिए। बाजे श्रीकृष्ण आचार्यका कासी कल्पवस्त्रमा जाँदा भानुभक्त पनि सँगै गएका हुनाले त्यहाँ ५-६ वर्ष रहेदा यिनले विद्वत्मण्डलीसँग सत्सङ्ग र विद्या आज्ञन गर्ने मौका पाए।

भानुभक्तले पद्य साहित्यमा मात्र कलाग चलाएका छन्। पद्य रचनामा लाने प्रेणा धाँसीबाट पाएको भनिए पनि उनका प्रेरक व्यक्तिगत आफ्ना हजुरबाबा तै हुन्। उनको प्रथम पद्य रचना शिखरिणी छट्टमा लेखिएको १० हरके 'जन्मपत्रिकाको बयान' हो भने अन्तिम कविता बिरामी अवस्थामा छोरा र विम्ब र सन्दर्भहरूले कथाकलुलाई सजाइएको छ।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

बढी फुटक कविताका सिर्जना गरेर नेपाली साहित्यको जग बलियो बनाएका छन्।

धार्मिक-आध्यात्मिक एवम् नैतिक चिन्तनका परिपोषक

आचार्यसिंह आफ्नामा सिजनामार्फत नेपाली भाषाका मर्यादाको

प्रतिष्ठापन गर्नुका व्यापारी वर्ष वर्षको जीवनावीधमा 'रामायण'

'भक्तमाला', 'प्रसोन्तर', 'बृद्धशिक्षा', 'रामायाती' र ३ दर्जनभन्दा

